

פרקי התבוננות וחיזוק מתוך שיעוריו של הגאון רבי אהרן שווב שליט"א

להתבונן • להתקדם • להתרומם!

להתקדם

מאמרים בדרכי ההנהגה ותיקון המידות שנמסרו על סדר הספר הקדוש "תומר דבורה"

מידת המלכות
הגילויים המיוחדים שמתגלים רק על ידי היציאה לגלות

מה התועלת מכך שהאדם יוצא לגלות?

הרמ"ק בפרק ט' ממשיך ומבאר דרך נוספת להתדמות לשכינה ולקנות קנין במידת המלכות - על ידי יציאה לגלות:

יעשה לעצמו גרושין, ויתגרש מבית נחלתו תמיד, כדרך שהיו מתגרשים רבי שמעון וחבריו ועוסקים בתורה. יגלה מקום למקום לשם שמים, ומה גם אם יכתת רגליו מקום למקום בלי סוס ורכב, וימנע בכליו בכל יכלתו, ובזה יעשה מרכבה אל השכינה הגולה. ויבניע לבבו בגולה ויתקשר בתורה, ויאז שכינה עמו.

הכוונה הפשוטה היא - שכשם שמאז חורבן בית המקדש השכינה נמצאת בגלות מחוץ למקומה בארץ ישראל, ואין לה בית מנוחה ולא כלים, כך האדם צריך להתדמות לה ולסבול צער ונדודים כמוה.

אבל לכאורה זו הוראה תמומה ביותר: מה התועלת להכנה הרבה יותר הנאה ותועלת לשכינה תהיה אילו האדם יקבע מקום לתורה ותפילה בבית המדרש ובית הכנסת ויבנה לה מקום חדש של "ארבע אמות של הלכה" שהם מעין בית המקדש כאן בעולם (ברכות נ.ח). מוכרח להיות, שהיציאה לגלות והגירושין בלי בית ובלי כלים, אכן מועילים לשכינה ויוצרים גילוי אלוהי מיוחד שאינו קיים כשנמצאים במקום הקבוע. ועל כן ישנה תועלת חיובית הנוצרת דוקא בגלות הזאת. יש לברר מהי התועלת הזו.

מה פשר הגילויים החדשים בזכות הגירושין

והנה, כשנתבונן בלשון הרמ"ק, נמצא שיציאה לגלות לבד אינה מועילה, אלא רק בתנאי שהאדם ממשיך לעסוק שם בתורה, וכפי שמדגיש הרמ"ק: "ויתקשר בתורה", "כדרך שהיו מתגרשים רבי שמעון וחבריו ועוסקים בתורה".

אם כן, מדובר על "עיסוק בתורה במצב של גלות" ולא על "גלות" לבד.

ואכן, במקום אחר כתב הרמ"ק שהגירושין מחוץ לישוב מביאים לגילויים מיוחדים בתורה (אור נעיר ח"ה פ"ב): "מה שביטלתי אני וזולתי בענין הגירושין שהיינו מתגרשים השדה עם האלוהי רבי שלמה אלקבץ לעסוק בפסוקי התורה, פתאום בלי עיון היו מתחדשים דברים שאי אפשר להאמין ענין זה אלא מי שראה או ניסה הענין פעמים רבות. ומתנות קיבלתי בגירושין ובאו לחלקי בחמלת ה' עלי".

יש להתבונן ולהבין, מה הסוד של הגירושין, ומהי אותה תורה מיוחדת שמתחדשת ומתגלה דוקא במצב של גלות וגירוש מהמקום הקבוע?

למה דוקא בעלי קבלה?

ידועה נוספת בענין זה, מבוארת במקום אחר בדברי הרמ"ק (אור יקר הקדמת הוזהר א. טו):

"פירוש אלו החכמים כגון רשב"י וחבריו, רוב דבריהם היו על הדרכים, והטעם, שאחר שחבר בית המקדש התגרשה שכנה ואזל ומנדה וכו', והעוסקים בפשט ההלכות והתלמוד אין כח להם לחיות נודדים עמה ממש, אמנם הצדיקים שהם מאירי קבלה יש להם כח להיות נודדים, לכן בעלי הקבלה רשב"י ע"ה וחבריו, שהיו עוסקים בחכמת הקבלה נודדים ממקום למקום ומגורשים מבתיהם בחינת מרכבה למלכות בסוד גלותה, ועל ידי נדוד וגירוש זה היו זוכים לה והיא היתה שורה עליהם".

המשך בעמוד הבא <<

התבוננות מעמיקה ומחזקת במוסרי הפרשה

להתבונן

ד' פרשיות נועדו לסיכום דרגתו הרוחנית של האדם פרשת החודש - חיזוק התשוקה לחיבור מחדש

אולם יש להתבונן, מהו תוכן עבודת הסיכום ויחשבון הנפש שצריך לעשות בחודש 'אדר'?

הקושי הטבעי לעשות שינוי אפילו לטובה

וכאן אנו נוגעים בנקודה מרכזית בעבודת ה'נפש' של האדם:

לרוב האנשים קשה לעשות שינויים, ואפילו שהם מבורכים ומועילים מאד.

רוב האנשים מעדיפים להמשיך את חייהם ללא שינוי, גם אם אותו שינוי יביא להם תועלת בסופו של דבר. נוח להם להישאר במקום ובמצב שהורגלו אליו, ורק בשעת מצוקה וחוסר ברירה הם נכנסים לפעולה ומגיעים לתוצאות מבורכות ומועילות.

במה דברים אמורים:

מידי שנה, בחודש ניסן בכלל, ובלייל הסדר בפרט, הקב"ה מחדש את הארתו לכלל ישראל, וגם לכל אחד ואחד מיישראל באופן פרטי. בהארה זו טמון כל הקשר הרוחני שלנו עם הקב"ה, וממנה אנו מושפעים במהלך כל מעגל השנה, כאשר אנו מחזקים אותה, ומפנימים לתוכנו את העליה הרוחנית שהקב"ה נתן לנו.

בכדי שהאדם יזכה לכך, הוא חייב לרצות ולהשתוקק לעליה רוחנית זו, ואם לא כן, היא נאבדת והולכת לה.

וכאן קיימת הסכנה אצל רוב בני אדם, שלכאורה אין להם מספיק רצון להתקדם למקום רוחני חדש וגבוה יותר מהמקום שהם היו בו.

סיבה נוספת לכך שהאדם אינו פנוי להתקדם לשלב הבא היא מחמת שאינו מרגיש תחושת מיצוי וחיבור לדרגה שהוא היה בה במהלך השנה הקודמת. ולפעמים אף יש לו תחושת החמצה ממה שהוא לא הספיק והוא לא מרוצה מעצמו, וזה משאיר פתח גדול ליצר העצלות והעצבות לייאש את האדם מלהתקדם.

לצורך התמודדות עם המניעות הללו כראוי, מיועדת עבודת ה'סיכום' בחודש אדר, כאשר העבודה בו מחולקת לארבעת הפרשיות שנתקנו בה. וכפי שנבאר.

כדי לקבל השפעה חדשה מוכרחים לסכם בבהירות את הסיפיה של ההארה הקודמת

ראשית, עניינו של חודש 'אדר' מתומצת בדברי חז"ל (תענית כט.): "משנכנס אדר מרבין בשמחה".

פשר הדבר -

בכדי לקבל השפעה חדשה - האדם מוכרח לסיים את העיכול והסיפיה של ההארה הקודמת.

ניתן לכך דוגמא מה'בית מדרש': מי שעדיין לא גיבש דעה ברורה במכלול הסוגיא, בדרך כלל קשה לו לשמוע דעה אחרת. ורק לאחר שגיבש דעה עצמית ברורה, ויש לו בטחון מלא בדעה שלו, יש יכולת לשמוע בשמחה דעה אחרת

עבודת חודש אדר - המעבר מעבודת החורף לעבודת הקיץ

אנו עומדים בסימו של חודש אדר, לקראת נקודת המעבר מה'חורף' ל'קיץ', ואין זה רק ענין של מזג האוויר, אלא יש שינוי מהותי בין עבודת ה' של ימות החורף לזו של ימות הקיץ, כדלהלן.

בכל שנה אנו עוברים תהליך תיקון המחולק לקיץ וחורף (עפ"י ביאור הגר"א אסתר ב. יג): בקיץ מקבלים השפעות חדשות, ובחורף סופגים אותם לתוך האישיות. כמו שרואים במציאות הטבעית - בקיץ יש פריחה ואור חזק, ובחורף יש חושך והתכנסות פנימית של הבריאה כולה, כמין זמן 'שינה' שבו האדם מתרכז בעצמו.

החורף דומה ללילה. התפקיד של הלילה, עם השנייה והחלומות שבה, הוא לסגור את כל המעגלים שנפתחו במשך היום.

בסיום כל יום אדם צריך לחדול מעשייה, להתכנס לתוך עצמו, ולספוג לגמרי את המצב הנוכחי, וכך להיות מוכן ליום החדש שיבא למחרת.

זמן קבלת ההשפעה וזמן ספיגתה בתוך האדם

הקב"ה קבע את סדר העליה של האדם באופן המורכב משני חלקים: זמן של 'פעולה' וזמן של 'ספיגה'.

כך זה מסודר גם בימות השבוע: בששת ימי המעשה האדם פועל ועושה, וביום השבת הוא שובת ונח מעשייה והתקדמות, ומתרכז בחוויה שיוצאת מסיכום מצבו הנוכחי.

וכך זה גם ביחס למעגל השנה: בששת חודשי הקיץ אדם 'מושפע' ומקבל הארות רוחניות חדשות, ולכן כל המועדים נמצאים בחודשי הקיץ (ועי' ילקוט פנחס תשפ"ב). ובששת חודשי החורף, אדם 'סופג' את אותם הארות בתוככי נפשו, ולכן המועדים היחידים שקיימים בחודשי החורף הם מועדים מדרבנן, ש'נוצרו' מעבודתנו באיתערותא דלתתא.

ואף בלימוד תורה יש את שני השלבים האלו: זמן של לימוד המידע החדש, וזמן של עצירה להתבוננות וספיגה.

מהי 'עבודת הסיכום' של חודש אדר

תקופת המעבר בין שני תקופות השנה - הקיץ והחורף, נעשה פעמיים בשנה, בחודש 'אלול' ובחודש 'אדר', ובשני הזמנים האלו אנו צריכים לעשות 'סיכום' לקראת השלב הבא.

את מהות הסיכום של חודש 'אלול' קל וברור להבין: לאחר ששה חודשים של השפעות רוחניות, ולקראת ששה חודשים של עבודה לספוג לתוך הנפש את אותם הארות, זה הזמן הראוי לערוך 'חשבון הנפש' ולסכם מה הם הנקודות באישיות הטעונות שיפור - עליהם תינתן התמקדות בעבודה, באמצעות קבלות טובות וכיוצא ב.

המשך בעמוד הבא <<

מדבריו אלו אנו למדים שהיכולת להשיג גילויים מיוחדים באמצעות הגירושין, קיימת רק בבעלי ה'קבלה' העוסקים בפנימיות התורה, אבל בעלי לימוד הנגלה והפשט שעוסקים בהלכות ותלמוד בלבד, אין להם יכול להגיע לאותה השגה. מה הביאור בזה?

נתבונן: אילו הנידון היה להשתתף עם השכינה בצורה ולנהוג כמנהג, לא היה שום הבדל בין בעלי מקרא לבעלי קבלה. כל החילוק קיים רק מפני שלא מדובר על גלות לשם גלות, אלא על "עסק התורה בתוך גלות", ולכן ישנה הדגשה שעניין הגלות הוא רק בעסק התורה בסגנון של פנימיות. ויש לכאור הענין.

היצירתיות של השכינה

ביאור הדבר הוא -

בזמן בית המקדש, הגילוי האלוקי היה כביכול 'מסודר' וקבוע, הבהנים עבודתם לויים בדוכנם וישראל במעמדם, הקרבנות קרבים תמידים ומוספין, בלי חידושים מיוחדים כביכול של 'יצירתיות' מחוץ לקופסה, כי כשישראל עושים רצונו של מקום הרי השפע והקיום שלהם מובטח באופן קבוע ורגיל.

אבל משעה שהשכינה יצאה לגלות, כלל ישראל כבר לא ראויים כל כך לשפע התמידי והרגיל, ומכיון שעדיין רצונו יתברך להביאם לתיקון שלם, ולכן הוא ממשיך עליהם השפעה, אולם לשם כך השכינה צריכה לחדש אופני השפעה ביצירתיות מיוחדת, בהתאמה למאורעות השונים המתרחשים כל הזמן. וכנגד כל גזירה - השכינה צריכה להשפיע גילוי אלוקי של סם מיוחד באופן שונה, וכך בדרך זו ההתגלויות וההשפעות שלה משתנים ומתחדשים בכל עת.

היצירתיות של האדם

בדומה לכך - גם אדם שנמצא בתוך מערכת מסודרת של חיים, בבית, מדרשו, עם כלי תשמישו ומקל ההליכה שלו, עם החברות והספרים הקבועים, ומנהל סדר יום קבוע בלי שינויים והפתעות. הרי שגם החשיבה שלו תהיה 'שכלונית' ורגילה בלי חידושים מיוחדים.

אבל כשאדם יוצא מהמסגרת הרגילה, בלי בית ובלי חברים, בלי ספרים ובלי כלים - בשעה כזו מתעוררת בו יצירתיות ופתחויות מחשבתיות לעולמות וגילויים חדשים שהוא כלל לא היה מעלה בדעתו בשעה שהיה שרוי בתוך ה'שכלונית' של המסגרת הרגילה.

לדוגמא, ניתן לראות מדינה כמו שווייץ שנמצאת בשלוה ובלי מלחמות כבר מאות שנים, וכל תושביה חיים ברוטנה ובסדר יום קבוע ומרובע - ודוקא משום כך לא יצאו ממנה חידושים יצירתיים מיוחדים. התרומה שלהם לעולם מסתכמת ביצור שוקולדים, שעונים וסכינים...

לעומת זאת מדינה אחרת שנמצאת במלחמה תמידית, עם חיים שמשתייכים הרבה וסדר יום שאי אפשר להיות בטוח בו, צריכה להמציא את עצמה מחדש בכל רגע, ודוקא זה יוצר אצל תושביה יצירתיות ומח פורה יותר מהרגיל, והם ממציאים המצאות ורעיונות משוכללים וגאוניים.

תורה בגלות פותחת מרחבים חדשים

זו היא הוראת הרמ"ק לאדם המבקש להתדמות למידת המלכות -

לעסוק בתורה בתוך מצב של גירושין וגלות, בלי ספרים ובלי בית מדרש, כי רק בצורה הזו ניתן להגיע לחשיבה יצירתית ופורה, ולהשיג חידושים ומתנות שלא משיגים בתוך המצב הרגיל.

ולכן זה עצה שמתאימה רק לבעלי קבלה שעוסקים בפנימיות הדברים ויכולים להיות כמעין המתגבר על פי הרעיון הפנימי והשורש של הדברים. מה שאין כן מי שרגיל לעסוק רק בנגלה החיצוני של התורה, אין לו אפשרות להגיע למקומות יצירתיים בחידושים פנימיים, והוא צריך להיות צמוד רק למסגרת ולמה שכתוב בדיוק.

בסיום הדברים יש להדגיש שישום דברי הרמ"ק הללו מצריך זהירות ושמיירה, שלא להיות ח"ו 'יצירתי' ו'מקורי' ששורב את כל המוסכמות ומגיע למסקנא שכולם טועים... וכדומה. כמובן יש לשמור על המסגרת ועל הסדר יום ועל מה שכתוב וכיצ"ב, וכל האמור הוא רק בתורת תוספת והתעלות ורק למי שזוכה לכוון לאמיתיה של תורה בפנימיות התור, ועל דברים כגון אלו נאמר "צדיקים ילכו בהם, ופושעים יכשלו בהם".

ושונה, מתוך הבנה שהיא בוודאי תוסיף ותתן לו תועלת.

זהו מהלך העבודה שעלינו לעשות בסיום חודשי החורף כהכנה לחודשי הקיץ:

על מנת לקבל את ההשפעות החדשות בחודשי הקיץ, עלינו להקדים ולסכם בבהירות את ההשפעות של השנה הקודמת שנספגו בנו בחודשי החורף.

ועל כן חז"ל מלמדים אותנו שבזמן הזה עלינו להרבות בשמחה, שזו תחושת שלמות על מה שהשגנו וספגנו במשך השנה האחרונה.

ונפלא הדבר, שלעומת 'חשבון הנפש' הנעשה בחודש אלול, בו אנו בוחנים מה חסר ומה צריך לתקן. בחודש אדר עושים 'חשבון נפש' הפוך: מסכמים מה רכשנו ומה ספגנו והתקדמנו, ומה באה השמחה.

כי רק באמצעות תחושת השלמות והשמחה הזו ברכישה הקודמת, ניתן להתפנות לרכוש קניינים חדשים.

ההכנה למעבר ל'קומה החדשה' - באמצעות קריאת ארבעת הפרשיות בחודש אדר

כאמור, גם קריאת ארבעת הפרשיות בחודש אדר, נועדה לסייע ולהכין את האדם להיפתח לקבלת האורה החדשה ועליונה יותר.

ונפרט את הלימודים מארבעת הפרשיות הנוגעים לסוגיא זו:

פרשת שקלים - מלמדת על הצורך לסכם את המדרגה הקודמת בכדי להיות פנוי לרכישת הקומה הבאה. כאשר הכסף של האדם הוא תמצית חייו ופועל ידיו בשנה הקודמת, כי התשלום שאדם מקבל עבור מעשי ידיו, מהווה תרגום והמרה של זמן החיים שלו לממון.

וכשאדם לוקח 'מחצית השקל' מכספו שעמל עליו ומביאו עבור קרבנות שיוקרבו בשנה הבאה במקדש, הרי הוא מסכם את הכח והחיים שהיה לו בשנה הקודמת ומייעד אותם לשימוש לצורך העליה הנוספת שתהיה לו בשנה הבאה.

פרשת זכור - מלמדת על המלחמה בעמלק המבקש להפיל את האדם לעצבות וחידלון.

כשעורכים 'סיכום' יש סכנה שהאדם יביט רק על החצי כוס הריקה ויאחז אותו עצבות ויאוש, וזה כוחו של עמלק המזנוב אחר הנחשלים וזורע בהם יאוש.

בפרשת זכור אנו מתעוררים למחות את עמלק, ולהתרכז בחלק הטוב והחיובי. ורק כך נוכל להמשיך בהתקדמות בלא ליפול.

פרשת פרה - מלמדת שהקב"ה עושה הכל כדי שהאדם יתקדם, ואפילו מי שנטמא בטומאת מת, ומחובר לחידלון של המוות, הקב"ה נותן לו השפעה חדשה של 'מים חיים' ומעניק לו כוחות לצאת לדרך חדשה.

הידיעה הזו נוסכת באדם תקווה וכח להמשיך הלאה, ומחייבת אותו להילחם על המשך עליתו הרוחנית.

פרשת החודש - מלמדת על הצורך בתשוקה ורצון לקבל את האורה החדשה, וכפי שנבאר.

פנם מיעוט הלבנה - חסרון בשלימות הקבלה

פרשת החודש פותחת במילים: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֻדְשִׁים" (שמות יב, ב).

ויש להתבונן: מה המשמעות שהחודש ניתן לכם?

גם בנוסח התפילה של 'ראש חודש' אומרים "רֵאשִׁי חֻדְשִׁים לְעֶמְךָ נִתַּן". מה המשמעות של הניתנה הזו?

הרי לכאורה 'ראש חודש' הוא רק זמן של התחלת מפגש חדש בין החמה ללבנה, כשאור החמה

מתחיל להאיר בה - כיצד זה קשור לעבודת ה', ומה החלק שלנו ב'מפגש' הזה?

אלא הביאור הוא כך:

החמה והלבנה הם רמז ודוגמא ל'משפיע' ו'מושפע'. כשהצורה המושלמת היא שהלבנה עומדת במלואה כנגד החמה, ומקבלת ממנה את שיא ההשפעה האפשרי.

במצב המושלם הלבנה היא כמו 'מִרְאָה' - רואים בה את כל מה שיש במקור. וכך יהיה לעתיד לבא: "וְהָיָה אֹרֶךְ הַלְבָנָה כְּאֹרֶךְ הַחֹמֶה" (ישעיה ל, כו).

אולם, כשהלבנה ביקשה להיות עם כתר עצמאי, ואמרה "אי אפשר לשני מלכים שישמשו בכתר אחד" (חולין סז), הרי זה חסרון ופגם ב'מושפע' שאינו 'מטפיל' את עצמו לגמרי ביחס למושפע, וממילא אין זיווג מלא ביניהם, באופן כזה השפע מתקבל עם סינון של דעה עצמית, ואינו בדיוק כמו במקור.

ומעתה, מחמת אותו חסרון בִּקְבָלָה של הלבנה, נובעים כל החסרונות שיש בבריאה שמפריעים לנו לקבל את השפעת ה' בצורה המלאה והמדויקת.

וזו המשמעות של הפגם הנקרא 'מיעוט הלבנה', כלומר, החסרון של המקבל שאין לו יכולת להעתיק לתוכו את המושפע בשלימות.

וכפי שנוצר בבריאה פגם במקבל, שאינו פנוי לגמרי לקבל את השפעת המושפע במלואה, כך גם אנו בעונותינו איננו פנויים לחלוטין לקבל את האור הגדול שהקב"ה משפיע עלינו.

ותפקידנו לתקן את החיסרון הזה בכל ראש חודש, משום שאנו עם ישראל דומים ל'לבנה', שהרי כמו שהלבנה מושפעת מהחמה, כך גם אנו מושפעים ומקבלים את כל הארתנו מהקב"ה.

כעת מבואר מה שראשי החודשים "ניתנו לנו", כי זהו התפקיד שלנו - לתקן בבריאה את מערכת היחסים הנכונה בין המושפע למושפע. ועל ידי קיום מצות 'קידוש החודש' באמצעות הריכוז בתשוקה והרצון לחידוש ההשפעה והחיבור לה, אנו מתקנים גם את החיבור בין 'החמה' ו'הלבנה' העליונים, שהם הקב"ה וישראל.

השלב האחרון בהכנה לקבלה - יצירת רצון ותשוקה לחיבור מלא עם הקב"ה

כאמור, החיסרון בשלימות הקבלה נובע מחוסר ברצון ותשוקה לקבל, ואם כן, התיקון לזה הוא לעורר בעצמנו את רצון לקבל ותשוקה להתחבר לקב"ה ולהעתיק את האורותיו לתוך האישיות שלנו.

את הביטוי והחיזוק לתשוקה הזו אנו עושים מידי חודש במצוות 'קידוש החודש', בה אנו עומדים בצפייה לראות "מתי כבר יהיה הזיווג והחיבור בין החמה ללבנה", "מתי כבר יהיה רגע החיבור של המושפע אל המושפע". ובוודאי שהתשוקה הזו יוצרת גם אצילנו את הרצון הפנימי להתחבר לקב"ה, וכך אנו יכולים להתחבר אליו בצורה מלאה יותר.

ולכן המצוה הראשונה שניתנה לישראל בראשית התהוותם לעם, היא מצות 'קידוש החודש', וכך זו גם המצוה הראשונה לקראת ימי ההארה העצומים של חודש ניסן - ראש החודשים. כי היא מבטאת את התשוקה לחיבור אל המושפע.

לסיכום: פרשת החודש היא סיום התהליך של המעבר מהחורף לקיץ, והיא משלימה את עבודת ההכנה לקראת קבלת ההשפעה החדשה בשנה הבאה - בה אנו יוצרים את התשוקה לקבל ולהיות מושפעים בצורה מלאה.

משמעות היציאה ממצרים 'ברכוש גדול'

נפשו על הצלת פכים קטנים... וכן ענין כל כסף זהב שהוציא ממצרים, היה מה שרצו להוציא הקדושה שהיה כבושה בתוכם.

כלומר, התכלית של גאולת כלל ישראל ממצרים היא שיוציאו משם את כל השפע והאנרגיה של העולם, ויפעלו תיקון בכל ניצוצות הקדושה הטמונים בו.

שני תנאים לספיגת השפע

לאור הקדמה זו, מתעוררת השאלה: אם התכלית היא להוציא ממצרים את ה'רכוש גדול' ולפעול בו תיקון, מדוע נדרשים הגלות והשעבוד? מדוע הקב"ה אינו יכול להוביל אליהם את ה'רכוש גדול' גם בלא הגירות והעינוי? והתשובה על כך היא, שבכדי לקנות קנין אמיתי ומהותי ברכוש העולמי, ועל מנת לספוג את הכח והאנרגיה שטמון בזה לתוככי הנפש, יש צורך בשני תנאים:

התנאי הראשון הוא - יגיעה.

בכדי שהרכוש לא יהיה דבר חיצוני ומנותק מהם, בבחינת 'נהנא דכיסופא', יש צורך שהם ישיגו אותו ביגיעה ועבודה עצמית שלהם, על דרך הכתוב 'יגיע פפיה פי תאכל' (תהילים קכח, ב), ורק כך נעשה חיבור לאותו רכוש שמקבלים בסוף תמורת היגיעה והעבודה (ראה סנהדרין צא. שאכן היה ניתן להחשיב את ה'רכוש גדול' כשכר כנגד העבודה במצרים).

התנאי השני הוא - פסיביות.

כדי לספוג את ההשפעה לתוך האישיות, יש צורך להיות במצב של 'מושפע', כלומר, להפסיק את הפעילות האקטיבית ולהיות פסיבי ומכונס בתוך עצמו, כי בשעה שאדם עסוק להשפיע החוצה, אין לו יכולת לספוג לתוך עצמו, וכמו הכלל ההלכתי 'אידי דטריד למפלט לא בלע'. נמצא, שהסיבה לקבלת השפע היא פעולה אקטיבית, אבל קבלת וספיגת השפע בפועל היא בצורה פסיבית.

סיכום

מענה נשוב לביאור הפסוק הנוכחי - ה'גשם' וה'קור' שיוצרים את תהליך הצמיחה מקבילים לשני התנאים הללו: הגשם מקביל לגירות, וזה כנגד הפעולה האקטיבית שמשמשת סיבה לקבלת השפע. והקור מקביל לשעבוד שביטל את האישיות של כלל ישראל והפך אותם להיות במצב הדומה לשינה, שבו מתרחשים תהליכי השיפור העצמי הפנימיים. על ידי הקיום של שני התנאים הללו, כלל ישראל רכשו את הקניינים הנדרשים ונעשו ראויים להגאל.

כי הנה הסתיי עבר הגשם חלף הלך לו // פרק ב, פסוק יא

תהליך הצמיחה מבוסס על 'גשם' ו'קור'

הפסוק הנוכחי מתחיל לתאר את צמיחת הגאולה ממצרים, ומפרט את התהליך הפנימי שייצר את הגאולה - עוד בטרם היא יצאה לפועל.

הגאולה נמשלה לזרע הטמון באדמה, שעוד קודם שמתחיל לצמוח בחוץ - עובר עליו תהליך פנימי של התפתחות במעמקי האדמה.

מבאר הגר"א:

תהליך הצמיחה הפנימי של גידולי האדמה נעשה על ידי שני כוחות: גשם, וקור (סתי). הגשם מעניק את הכח המצמיח, והקור יוצר את האקלים המתאים להתפתחות. ההשפעה של הקור על הצמחים היא 'הקפאה של פעילות הצמיחה החוצה', והתרכוז בהתפתחות הפנימית.

בזמן של ההקפאה, יש התפתחות והתחזקות של האנרגיה הפנימית של הצמח, כך שלאחר מכן הוא יכול לצאת לצמיחה בעוצמה גדולה.

והנה, למרות שהקור והגשם פועלים התפתחות חיובית של צמיחה וגדילה, בפועל הם מטרידים ומציקים לאדם ובמידה מסוימת אף לצמח. הקור הוא עינוי מטריד מאוד ואי אפשר לעמוד בו, אך הוא בדרך כלל קיים רק במשך ימים ספורים בכל שנה. ואילו הגשם מצד עצמו פחות מטריד, אך הוא נמשך לפרק זמן ארוך יותר מהקור, ומצד זה יש בו קושי.

גם בגאולה ממצרים היו שני הבחינות הללו: ה'גשם' - בגזירת 'גר יהיה זרעך בארץ לא להם', וה'קור' - בגזירת 'ועבדים ועינו אותם'. ומכאן שניהם צמחה הגאולה.

טרם נבאר הדברים נביא את סיום דבריו של הגר"א, וזה לשונו:

והו' הסתי' שהוא עינוי העבודה 'עבר', 'הגשם חלף' פירוש 'כי גר יהיה חלף כבר מזמן רב והו' חלף', ואותן שיעבדים גם כן 'הלך לו'.

ויש להתבונן: מה משמעות המשל ל'גשם' ול'קור' בתהליך היצירה של הגאולה ממצרים? איזה חידוש מתווסף בהבנת הדברים באמצעות המשל הזה?

מה המשמעות של ה'רכוש גדול'

נקדים יסוד גדול -

כאשר הקב"ה בישר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים על הגלות במצרים והגאולה, הוא סיים בהבטחה: (בראשית טו, יד) 'ואחרי כן יצאו ברכש גדול'.

לאחר מכן כשיצאו, ביקש הקב"ה ממושה רבינו: "בבקשה ממך, לך ואמור להם לישראל: בבקשה מכם, שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמרו אותו צדיק 'ועבדים ועינו אותם' קיים בהם, 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' לא קיים בהם" (ברכות ט).

ואכן, כש'כלל ישראל' יצאו, הם נטלו עמם את כל הרכוש של מצרים, וכדברי חז"ל (בכורות ה): "אין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים". ונאמר (שמות יב, לו) 'וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם' ופירשו חז"ל (ברכות ט): "שעשאוה כמצולה שאין בה דגן ודגים".

ובמקום נוסף אנו מוצאים בדברי חז"ל, שאותו 'רכוש גדול' שלקחו ישראל, לא היה רק רכושם של מצרים, אלא היה זה הרכוש הקנייני של העולם כולו!

וזה לשון הגמרא (פסחים קט):

"כל כסף זהב שבעולם יוסף לקטו והביאו למצרים, שנאמר 'וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא'.

וכשעלו ישראל ממצרים העלוהו עמם, שנאמר 'וינצלו את מצרים', עשאוה כמצודה זו שאין בה דגן ודגים".

נטילת הרכוש היא תכלית הגאולה

במבט שטחי נראה שהנושא של לקיחת הביזה ממצרים אינו משמעותי לעצם הגאולה, אלא הוא לכל היותר ענין צדדי וכביכול 'פיוז' על תקופת העבדות.

אבל האמת היא שמדובר על ענין משמעותי ומרכזי מאוד. היציאה 'ברכוש גדול' היתה שיאה ותכליתה של הגאולה ממצרים!

יסוד הדברים מבואר בדברי האריז"ל (שער המצוות פרשת ראה) שבגאולה ממצרים כלל ישראל הוציאו את כל ניצוצות הקדושה הקיימים שם, וזה

וונת דברי חז"ל שהשאירו את מצרים ריקה "כמצולה שאין בה דגים" [ובזה מבאר האריז"ל את האיסור לשוב למצרים, היות שכבר אין עוד מה לפעול ולתקן שם].

ועל כך יש להוסיף את דברי רבי צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק פסח אות לו):

"מה שבשרו לאברהם אבינו 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', לא היה הכוונה על כסף זהב, דאין מעצור לה ליתן להם כסף זהב מבלי שיקחו ממצרים. אלא ענין 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', היינו מה שיוציאו הקדושה משם.

ומה שהוצרכו ליקח כסף זהב, לפי שממונו של אדם הוא חלקו ותיקונו בעולמו, וכדמצינו ביעקב שמסר

בינה יתירה

בינה יתירה - יסודות האמונה לנשים ובנות הסמינרים על פי ספר 'דרך השם' לרמח"ל

מהו ה'מימוש העצמי' הראוי לאשה?

מהו 'מימוש' נכון?

אחת השאלות המטרידות נשים ובנות היא שאלת המימוש. שאלה זו נוגעת בפרט למי שעדיין לא נישאה והיא תוהה כיצד ובאיזה אופן תביא לידי ביטוי את השאיפות המשאלות והרצון העז להוציא מן הכח אל הפועל את כל הידיעות והתובנות שממלאים אותה עד גדות.

זו יכולה להיות גם רעיה שחלמה להינשא לתלמיד חכם, להרדים עולל לצילי הגמרא, ולהמתין לשובו באישון לילה. כאשר במציאות היא חווה בכאב מציאות חיים אחרת של לימוד עייף, של עיניים כבדות ושעות שחולפות לריק...

אמנם, לעיתים קרובות נובעת האכזבה המרה מטעות אופטית פשוטה שאינה אומדת נכון את המציאות; אשת החיל פוגשת בבן זוגה כשהוא צעיר בתחילת דרכו. ובכל זאת, היא מצפה ממנו להיות דומה לאביה הנושק לגילאי החמישים או השישים. היא שקועה ביגונה ואינה שמה ליבה לעבודה שאי פעם גם אביה היה צעיר ומצבנו הרוחני היה אז במצב מותאם לגילו.

ובכל זאת..

לשיעור המלא 073.295.13.81
מספר השיעור: *33021245#

התנאים הנדרשים לקליטת ידע וערכים [ד]

יצירת הקשרים ושימוש ב'משלים'

סדרת המאמרים הנוכחית עוסקת בייסודות 'תהליך העיכול המחשבות', וזאת על פי ההקבלות הקיימות בין תהליך האכילה להתהליך הלימוד, וכפי שהובאו מקורות רבים בתורה ובחז"ל על ההקבלה הקיימת בין 'לימוד התורה' - לבין מערכת האכילה ועיכול המזון בתוך גוף האדם. במאמרים הקודמים עמדנו על הצורך ברעב ותשוקה לקבל מהמלמד, וכן על החשיבות של סדר ובהירות במסירת הדברים. במאמר זה נתמקד ביסוד נוסף וחשוב בדרכי העברת התורה לתלמיד על מנת שהם יספגו באישיותו, הנלמד אף הוא מההשוואה לפעילות מערכת העיכול.

היכרות מוקדמת עם המאכל

בדרך כלל, אדם אינו מעוניין להכניס לגופו מאכלים חדשים שהוא עדיין אינו מכיר ואינו רגיל אליהם, בפרט אם יש בהם רכיבים לא מוכרים לו, כגון צבע או מרקם שונים מהרגיל. ישנה רתיעה טבעית מלהכניס דבר חדש ובלתי מוכר, שכן הגוף נוטה לאכילת מאכלים שכבר הוכרו בעבר ככונים ומתאימים.

הסיבה לכך היא, שחלק גדול מהתאבון מבוסס גם על זיכרונות קודמים מחוויות האכילה שהיו לאדם בעבר. מאכל מוכר מעורר תחושת ביטחון ועניין, בעוד שמאכל חדש עלול לעורר ספק ורתיעה.

לכן, הדרך הנכונה להנגיש לאדם מאכל שהוא טרם טעם מעודו, היא ליצור חיבור בין המאכל החדש לבין מאכלים שהוא כבר מכיר ואוהב. לדוגמה, אם רוצים להציע למישהו לטעום "ליקר שוקולד תפוח", הדרך הנכונה להציג זאת היא להסביר לו שהטעם דומה מעט לשוקולד, עם 'נגיעה של תפוח' ובתוספת אלכוהול עדין... כאשר האדם מבין לקראת מה הוא הולך, הרי נפתח בנפשו להתנסות בטעמים חדשים מתוך תחושת ביטחון.

הצורך ב'פיוגמים' בלימוד נושא חדש

וכן גם בלימוד התורה - כאשר אנו מציגים לתלמיד מושג חדש שהוא אינו מכיר כלל, התגובה הטבעית שלו עשויה להיות ריחוק או חוסר עניין. כל נושא חדש, אם אינו מוכר ללומד, עלול להתקל במחסום פסיכומני שיקשה עליו לקבל ולהפנים אותו.

לכן, אחת הדרכים המרכזיות להנגיש מידע חדש היא על ידי יצירת הקשרים - חיבור בין מה שהתלמיד כבר מכיר מהעבר לבין החומר החדש. במילים אחרות, יש צורך ב'פיוגמים לימודיים' - כמין גשרים שיחברו את החומר החדש לידע שכבר קיים אצל התלמיד.

יש מספר דרכים ליצור 'פיוגמים' כאלו: אחד האמצעים החזקים ביותר הוא שימוש במשלים [משמעות המילה 'משל' היא לקחת מושג שהוא כבר 'משל' ו'לדמות אליו דבר חדש]. כאשר נושא חדש מוצג דרך דימוי מעולמו של התלמיד, התלמיד יכול לקשר אותו למה שכבר ידוע לו ולהבין את הרעיון החדש בצורה ברורה יותר.

בדומה לזה, כאשר הגמרא מציגה נידון חדש הרחוק מעולמו של התלמיד, ניתן להקדים נושא דומה המוכר לתלמיד מהעבר ולדון עליו, ולאחר שהצלחנו לחבר אותו לנידון הישן, אפשר להעבירו בקלות לנידון דומה ממש' בגמרא.

תלמיד חכם שיש לו היכרות בכל חדרי תורה, לכאורה אין לו תחומים שחשדים בשבילו, וקל לו להקשיב לכל ענין שמציגים בפניו. אולם בעבור ילד או בחור מטבע הדברים רוב הלימודים חדשים, ולימוד סוגיה פשוטה בגמרא עלול להרגיש כמו שאדם בוגר יותר ילמד לראשונה על אסטרטגיה והלכות קידוש החודש.

משום כך, בלימוד עם ילדים יצירת הקשרים למושגים מוכרים הוא ענין הכרחי ביותר כדי לעורר את ההקשבה ולסייע בספיגת ועיכול החומר בכלי החשיבה של השומעים.

ה'משל' יוצר חיבור אישי לסוגיא

השימוש במשל לא רק מונע מהתלמיד את הרתיעה הטבעית מתחומים שחשדים וזרים לו, אלא הוא אף גורם לתלמיד להתחבר בחיבור אישי לנידון של הסוגיא, לבטא את הדעה העצמית שלו בתורה, ולהפוך אותה לעצם מעצמיו ובשר מבשרו.

לדוגמה:

אחד המלמדים למד עם תלמידיו את הסוגיא בתחילת פרק אלו מציאות (ב"מ כא): "מצא פירות מפחוורין הררי אלו שלו. וכמה? קב בארבע אמות... דרך נפילה... דרך היכנות..."

במקום לדבר על תאנים וקש, הוא הקדים ודיבר איתם באופן כללי על ילד שהתפזר לו דוקים או גוגואים... מה גמת הפיזור שכבר לא שווה לו לטרוח לאסוף, והוא יש צורה של עמידת קבוצת גוגואים על הצרפה שברור שהיא דרך הינח, וכן על זה הדרך.

וככל שהיא, בכישוריה המיוחדים ובידיעותיה הרבות, תצליח להפיק את המיטב והמירב במסגרת הנתונים והמגבלות הקיימות, כך תהיה מידת שביעות הרצון שלה מעבודתה המגשימה את תכלית המקצוע אותו רכשה.

הגדרת המיקום של האישה; עניין של הגדרה

כן גם בתפקיד המרכזי של האישה מול בעלה -

כאשר האישה רואה את עצמה בתפקיד של הוצאת היכולות של האיש מן הכח אל הפועל ומימוש הרוח שאותה הוא מביא, היא מבינה וגם מרגישה שהרוח אותה הוא מביא אל ביתם, את הרוח הזו, עליה לשרטט.

הציאות, ההכנעה, וההצמדות לנתוני ה"לקוח", הם הם התפקיד שלה, בדיוק בשביל זה היא כאן, להיות עיקר הבית ולהגשים את הרוח של האיש שלה, עם הנתונים המסוימים שלו.

המגבלות, החסרונות, כל מה שרצית ואיננו, אינם קשורים לתפקידך. זו המשימה שלך: לקחת את הנתונים הקיימים במצב הנוכחי, ולהוציא מהם את המירב והמיטב. זו המשימה, זהו היעד, זו ההגשמה, ובזאת הינך נחשבת כ"אדריכלית מקצועית".

האומנות היפה בעולם

לא פעם מגיע אל האדריכלית לקוח כשבדידו נתונים בלתי אפשריים. שטח מצומצם, עמודי תנך שמגבילים מאוד את התיכנון, תקציב כלכלי מצומצם שאינו מאפשר שימוש בפתרונות מתקדמים, ובנוסף, גם שכנים עם דרישות שונות ומשוונות.

האדריכלית שתשכיל להוציא מתחת ידיה תיכנון של דירה נאה במסגרת מצומצמת זו, תחשב לאדריכלית אומית. אכן, אומנות של ממש נדרשת כדי להוציא אל הפועל דירה מתוכננת ומוצלחת למרות ועל אף.

אין לתאר את הסיפוק הרב שחשה אדריכלית זו בעת הגשת השרטוט הסופי.

היא לרגע אינה מרגישה 'אבודה' ללא ערך ודעה עצמאית או 'משועבדת'. היא מרגישה מוצלחת, וככל שהתכנית מתאימה יותר לשאיפת הלקוח את הנתונים, כך נוסקת הצלחתה לגבהים ממש.

האישה היהודייה במיטבה

האישה היהודייה מבינה שתפקידה הוא הוצאת הכח של האיש שלה מן הכח אל הפועל. זו האומנות המיוחדת לה ובזה היא מממשת את יעודה ותכליתה, ואין בלתה באתגר הזה.

תפקידה הוא לקלוט את הרוח הנושבת מבעלה, להפיח אותה בין קורות הבית, ולמקסם את העשייה הרוחנית של בעלה בכישוריה המיוחדים במסגרת התנאים הנתונים.

ההיצמדות לדרישות הבעל אינם בגדר 'כניעה' ואיבוד עצמי, אלא אדרבה, זוהי 'אומנות' ומימוש עצמי, ובדיוק לשם כך היא הכינה את עצמה במשך כל שנות לימודיה בסמינר. עבודת המידות, ויסודת דחפים, חידוד החוש השישי ופיתוח כישורי חיים, כל אלו אמורים לבוא לידי שימוש נעת בחיים המעשיים.

את 'משרד האדריכלות' היא חונכת ביום בו היא נישאת, והנתונים המוגשים לה הם האתגר שלה. השרטוט אותו תגיש, הבית אותו תבנה במסגרת ובמגבלות הקיימות, הוא יהיה הבית הראוי להשכנת השכינה!

לשיעור המלא 073.295.13.81
מספר השיעור: *38509442#

לעילוי נשמת
רבי יעקב שלום בן הרב שמואל
יהודה הירש זצ"ל
נלב' ע' ג' ניסן תשס"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

להבין בתפילה
ביאור המהות הפנימית של ברכות תפילת העמידה. עורך ענני שיעורי רבי אהרן שווב שליט"א.
ניתן להשיג השבוע בדוכני י. בלוי | וכן במקד המכירות 05485.640.33